

До спеціалізованої вченої ради ДФ 41.086.086  
Національного університету «Одеська юридична академія»  
(65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23).

**Відгук**

**офіційного опонента, кандидата юридичних наук, доцента кафедри  
цивільного права Запорізького національного університету  
Ткалича Максима Олеговича  
на дисертацію Шагаки Олександри Володимирівни  
на тему «Відшкодування збитків, завданих в результаті зловживання  
правами при укладенні договорів в Інтернеті»,  
представленої на здобуття ступеня доктора філософії  
за спеціальністю 081 «Право»**

**Актуальність теми дослідження**

Питання взаємодії суб'єктів договірних правовідносин в мережі Інтернет на всіх стадіях укладення та виконання цивільно-правових договорів в межах встановлених на законодавчому рівні механізмів такої взаємодії актуалізуються для їх дослідження в умовах розширення сфери онлайн-торгівлі та збільшення кількості онлайн-послуг, що надаються. Слід констатувати, що О.В. Шагака не лише довела потребу науки та практики у необхідності комплексного дослідження цивільних правовідносин щодо відшкодування збитків, завданих в результаті зловживання правами при укладенні договорів в Інтернеті, але й поставила низку нових питань, від вирішення яких залежать основи державної політики в сфері здійснення державних закупівель.



Актуальність теми підтверджується також і тим, що робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» «Цивілістичний вимір інтеграційного розвитку України» на 2016-2020 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016-2020 роки (державний реєстраційний номер 0116U001842).

Робота О.В. Шагаки доводить, передусім, необхідність та результативність комплексних правових досліджень у сфері правового регулювання договірних відносин в Інтернеті, їх цінність з точки зору аналізу як юридичних аспектів забезпечення здійснення державної політики в сфері захисту суб'єктивних цивільних прав, так і практичних проблем відшкодування завданої зловживаннями шкоди.

Вивчення окремих аспектів проблематики даної теми також відповідає ознакам актуальності. Так, дослідження питань виконання зобов'язань щодо відчуження майна, анонсованого як виграш у розіграш і, так званих, «гівах», виплати виграшу у цивільних правовідносинах гри та парі є актуальним з огляду на популярність даних онлайн-інструментів в інтернет-діяльності, виходячи з представлених авторкою аргументів. Слід зазначити, що автока не лише довела актуальність дослідження обраної теми, але й здійснила глибокий та всебічний аналіз проблематики у цій сфері.

Раціональним виглядає твердження дисертанта, що на сьогоднішній день сфера електронних аукціонів в Україні знаходить на стадії розвитку. Як зазначає авторка, в нашій державі існують як приклади безуспішних проєктів на зразок Aukro.ua, колишнього найбільшого вітчизняного інтернет-аукціону, заснованого в 2007 році, так і цілком успішні інтернет-аукціон з продажу предметів старовини, антикваріату і колекційних екземплярів Violity, універсальні інтернет-аукціони NewAuction та SkyLots, а також численні



онлайн-аукціони ломбардів. Звернення ж дослідницької уваги до актуальних проблем ведення договірної діяльності в межах онлайн-аукціонів є дійсно слушним та своєчасним з огляду на підвищення попиту на послуги онлайн-майданчиків.

На користь актуальності обраної теми також свідчить факт фрагментарності проведених раніше вітчизняних досліджень цивільно-правового регулювання договірних відносин в мережі Інтернет. Отже, авторка обрала перспективну сферу дослідження з досить широкою проблематикою, а результати комплексного дослідження допоможуть в розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення вітчизняної нормативно-правової бази.

#### **Ступінь обґрунтованості й достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій. Аналіз структури та змісту дисертації**

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується кількома чинниками – вдалою і продуманою структурою дисертації та логікою викладення матеріалу, широтою й різноманітністю опрацьованої здобувачем джерельної бази, а також використанням актуальної юридичної практики.

Обґрунтованість та достовірність положень і висновків дисертанта визначається тим, що вони є результатом ретельного вивчення і порівняння:

- а) законодавчих та інших нормативно-правових актів;
- б) значного обсягу спеціальної наукової літератури, яка стосується предмету дослідження;
- в) відповідних матеріалів правозастосовчої практики.

Характеристика стану наукової розробки проблематики теми дала змогу визначити пріоритетні вектори дослідження та уникнути повторів і плагіату.



Формуючи мету свого дослідження — розвиток науки цивільного права щодо відшкодування шкоди, завданої в результаті зловживання правами при укладенні договорів в Інтернеті, а також формулювання пропозицій вдосконалення чинного законодавства України щодо належного здійснення прав при укладенні договорів в Інтернеті — авторка уміло вирішує низку наукових завдань: визначення змісту понять зловживання правами, зловживання правами при укладенні договорів, договори в Інтернеті; формування науково обґрунтованої системи особливостей договорів в Інтернеті, що зумовлюють потенціальне зловживання правами при їх укладенні; формування науково обґрунтованої системи умов належного здійснення прав при укладенні договорів в Інтернеті; визначення ознак зловживання правами при укладенні договорів в Інтернеті; визначення та критичний аналіз основних проблем вітчизняного законодавства в сфері відшкодування шкоди, завданої в результаті зловживання правами при укладенні договорів в Інтернеті; формування сучасного бачення визначення підстав відшкодування шкоди, завданої в результаті зловживання правами при укладенні договорів в Інтернеті; на основі сучасних тенденцій розвитку правових відносин з реалізації суб'єктивного права на забудову визначення перспектив правового регулювання даної сфери.

Необхідно підкреслити, що положення, висновки і рекомендації, які містяться у дисертації, достатньою мірою науково обґрунтовані. Обґрунтованість сформульованих авторкою висновків і пропозицій підтверджується також і фактом публікації робіт, присвячених темі дисертації. Результати дисертаційного дослідження викладені в низці наукових статей (одна з яких в зарубіжному виданні), а також в тезах доповідей на конференціях.

Базовою методологічною основою дисертаційної роботи О.В. Шагаки став загальнонауковий системний підхід, який обґрунтовує взаємозв'язок і взаємообумовленість соціальних процесів і суспільних явищ як елементів



системи. Використання дисертантом сучасних методів наукового пізнання, ефективне методологічне підґрунтя виконаної роботи також забезпечують належний ступінь обґрунтованості та достовірності отриманих результатів. Дисертантом застосовані загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, які використовуються в юридичній науці: діалектичний, лінгвістичний, аналітико-синтетичний, системно-аналітичний, історико-правовий, логіко-юридичний.

Дисертаційній роботі притаманний логічний стиль викладення матеріалу, смислова завершеність, цілісність та зв'язаність окремих структурних елементів роботи. Завдяки точному використанню юридичної термінології і фразеології, дослідження відзначається послідовністю, стислістю та чіткістю висновків.

Характерним у роботі є те, що більшість положень, висновків і практичних рекомендацій, сформульованих у дослідженні, належним чином обґрунтовані та апробовані. Вони не лише поглиблюють теоретичні знання у галузі цивільного права, але й можуть бути використані для вдосконалення законодавства в даній сфері, а саме уніфікації положень чинних законів України та підзаконних актів, гармонізації положень вітчизняного законодавства відповідно до європейських стандартів правового регулювання в даній сфері.

Усе це дозволяє зробити висновок, що одержані у дослідженні результати характеризуються високим ступенем вірогідності та наукової обґрунтованості.

### **Наукова новизна одержаних результатів**

Новизна наукових положень дисертаційного дослідження О.В.Шагаки полягає в тому, що це перше, фундаментальне, комплексне дослідження



цивільних правовідносин відшкодування збитків, завданих в результаті зловживання правами при укладенні договорів в Інтернеті.

У результаті проведеного дослідження дисертантом уперше доведено, що зловживання правом в умовах інтернет-середовища набуває специфічних форм, що пояснюється особливостями комунікації між сторонами договору; сформульовано систему форм найбільш поширених зловживань правом при укладенні договорів в Інтернеті, серед яких найбільш поширеним залишається свідоме введення в оману сторони потенційного договору недостатнім визначенням статусу пропозиції в Інтернеті. Визначено, що для споживача розмитість меж таких пропозицій означає втрачену нагоду укладення угоди, адже споживач, натискаючи на відповідну кнопку «Купити», залишається впевненим, що вже придбав товар за вказаною ціною, однак продавцем дана згода використовується для укладення іншої, не вигідної покупцю угоди або інших зловживань. Аналогічним за формою зловживанням є застосування двозначних для тлумачення даних опису товарів і умов доставки. Введення в оману потенційного покупця – є прямим порушенням законодавства в сфері захисту прав споживачів;

Авторкою також проаналізовано специфіку окремих форм зловживання правами при укладенні договорів в Інтернеті, які полягають в примушенні до укладення договору та безпідставному ухиленні від укладення договору. Визначено, що безпідставне ухилення від укладення договору полягає в свідомій відмові від укладення договору при наявності необхідних підстав для його укладення – відмова відчуження на умовах ціни за аукціоном; відмова від укладення договору за результатами конкурсу; відмова від укладення публічного договору тощо.

Визначальним для цієї дисертаційної роботи є те, що авторка дисертації спромоглася істотно поглибити вчення про юридичну природу зловживань правом в договірній діяльності окремих суб'єктів цивільного права в Інтернеті.



Авторкою сформовано ряд важливих висновків і пропозицій. Найбільш значущими є обґрунтування необхідності імплементації положень законодавства ЄС в сфері захисту цивільних прав в мережі Інтернет та уніфікації положень чинного цивільного законодавства в питанні заборони зловживання правами при укладенні договорів в Інтернеті. Так, на думку авторки, додаткової актуальності в реаліях сьогодення набувають питання захисту персональних даних осіб, що вступають у договірні відносини в Інтернеті, а також проблемні питання відшкодування шкоди, завданої зловживаннями прав при реалізації свободи договору в Інтернеті.

Робота містить й інші позитивні висновки, відображені в дисертації. Практична значимість результатів дослідження визначається пропозиціями щодо вдосконалення чинного законодавства та правозастосовчої практики. Підготовлені дисертантом пропозиції можуть бути використані як суб'єктами законодавчої ініціативи, так і органами виконавчої влади та іншими органами публічної влади, вченими та викладачами вищих навчальних закладів.

### **Зауваження щодо змісту дисертації**

Разом із тим ознайомлення із дисертаційним дослідженням О.В. Шагаки дозволяє висловити деякі критичні судження, які можуть бути обговорені під час захисту дисертації і враховані авторкою у перспективі подальших наукових досліджень.

Першочергово хотілося б звернути увагу на можливість доповнення наукових висновків дисертації авторським баченням специфіки виконання зобов'язань щодо відчуження майна, анонсованого як виграш у розіграш і, так званих, «гівах», виплати виграшу у цивільних правовідносинах гри та парі. В ході дослідження, авторкою зроблено висновок, що в останні декілька років «гівки» стали найпоширенішим способом залучення нової аудиторії в соціальній мережі Instagram, а також на YouTube та інших медіа-платформах. Фактично такі гіви означають конкурс, відповідно до якого необхідно



виконати ряд умов для отримання винагороди. Однак потребує додаткового роз'яснення авторська думка щодо специфіки зловживань правом при здійсненні так званого «гіва» та можливих механізмів захисту прав учасників конкурсу.

Слушним також було б більш розширено навести перелік використаних в роботі методів дослідження з вказівкою на межі їх застосування та конкретні питання проблематики теми, що вирішувалися за допомогою окремих методів дослідження.

Крім того, вимагає конкретизації позиція авторки щодо необхідності імплементації положень законодавства ЄС в сфері захисту цивільних прав в мережі Інтернет та уніфікації положень чинного цивільного законодавства в питанні заборони зловживання правами при укладенні договорів в Інтернеті. Так, авторка доводить, що додаткової актуальності в реаліях сьогодення набувають питання захисту персональних даних осіб, що вступають у договірні відносини в Інтернеті, а також проблемні питання відшкодування шкоди, завданої зловживаннями прав при реалізації свободи договору в Інтернеті. Підчас захисту слушно окремо торкнутися питання, які саме положення законодавства ЄС в сфері захисту цивільних прав в мережі Інтернет повинні бути імплементовані і чому.

Підчас захисту також необхідно прояснити позицію дисертанта щодо юридичної оцінки відносин продажу товару на інтернет-аукціоні. Так, на думку авторки, виставляючи майно на торги засобами інтернет-аукціону, власник майна робить публічну оферту учасникам, а будь-який учасник торгів має змогу погодитись на стартову ціну лота, зробити свою цінову пропозицію, яка може стати переможною. Власник майна зобов'язаний продати річ тому, хто надає кращу пропозицію. Також, автор висловлює думку, що про вільний вибір власником майна контрагента в даних випадках не йдеться. Виникає питання, як дана думка корелюється із межами свободи договору як принципу договірного права України.



Разом з тим в роботі слід було б більш широко розкрити питання самозахисту порушених прав при укладенні договорів в Інтернеті, адже позасудовий спосіб відшкодування збитків, завданих в результаті зловживання правами при укладенні договорів в Інтернеті, має превалювати для тих маркетплейсів, які переймаються за власну репутацію.

Зроблені зауваження і побажання стосуються складних і дискусійних питань, не впливають на загальний високий науковий рівень дисертації, не піддають сумніву основні наукові результати, отримані авторкою.

### **Загальний висновок щодо дисертаційної роботи**

Дисертація Шагаки Олександри Володимирівни є самостійним завершеним науковим дослідженням, що розкриває досліджуваний предмет (відшкодування шкоди, завданої в результаті зловживання правами при укладенні договорів в Інтернеті) і надає рекомендації і пропозиції для вдосконалення чинного законодавства. Зміст дисертаційної роботи висвітлений достатньо повно, виклад запропонованих в роботі положень базується на ґрунтовному опрацюванні літературних та нормативних джерел з проблематики дисертації. Авторка сформулювала свої висновки, які здатні стати внеском у розвиток вітчизняної теорії цивільного права та практики застосування положень законодавства в сфері договірних правовідносин.

Таким чином, слід зазначити, що дисертація Шагаки Олександри Володимирівни на тему «Відшкодування збитків, завданих в результаті зловживання правами при укладенні договорів в Інтернеті», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» є завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, анотації та публікації автора у повній мірі розкривають основний зміст дисертаційного дослідження. Все це свідчить про належний рівень кваліфікації дослідника. Загалом дисертаційна робота Шагаки Олександри Володимирівни цілком відповідає чинним нормам щодо кваліфікаційних

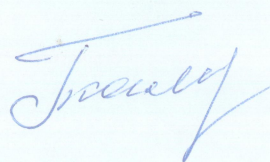


праць на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

**Кандидат юридичних наук, доцент**

**кафедри цивільного права**

**Запорізького національного університету**



**М.О. Ткалич**

Підпис *Ткалича*  
засвідчую *М.О.*

**НАЧАЛЬНИК  
ВІДДІЛУ КАДРІВ**

